

Editorial

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

představujeme Vám první číslo třetího ročníku časopisu Sociální pedagogika, vydaném v roce 2015. Od založení časopisu již uplynuly téměř dva roky, během kterých vnášíme do práce redakce mnoho zásadních změn, které obohacují především samotné autory a čtenáře. Prvním krokem bylo otevření časopisu širší zahraniční veřejnosti v podobě rekonstrukce webové prezentace časopisu a zpřístupněním informací v anglickém jazyce. Tento krok byl shledán jako podstatný pro rozšíření povědomí o časopise a pro navázání spolupráce se zahraničními členy redakční rady. Tento cíl postupně plníme. V současnosti naleznete mezi předními českými a slovenskými členy redakční rady rovněž významné osobnosti z norského, severoamerického a polského pedagogického prostředí. Usilujeme tak o vytvoření základní platformy cenného sdílení myšlenek a zkušeností sociálně pedagogické praxe přesahující hranice států i kontinentů.

Dalším vývojem prochází také formální podoba časopisu. Stále cítíme potřebu vizuální podobu příspěvků ukotvit pro čtenáře v co nejpřehlednější a vizuálně přijatelné podobě. Proto se pokyny pro autory přirozeně mění. Pozitivní změnou je zařazení časopisu do dalších databází. Jedním z aktuálních úspěchů je zařazení do databáze ERIH Plus, nicméně zařazení do ostatních databází nás těší stejnou měrou. S čtenáři dále od svého založení komunikujeme také prostřednictvím sociálních sítí a webové prezentace.

Nyní se dostáváme k aktuálnímu číslu. Jeho úvodní představení přináší redaktor zodpovědný za obsah tohoto čísla, které nese název Doba narůstajícího rizika je příležitostí, Radim Šíp.

Na úvodní část navazuje pět tematicky ujednocených/ monotematicky koncipovaných studií, z toho dvě studie jsou zvanými texty. Poněkud netradiční se může zdát zařazení odborné reflexe ve formě krátkého komentáře ke zvané studii. Její snahou není text podrobit kritice, ale spíše rozvinout téma o další aspekty možného vývoje, popř. aspekty, které nasvěčují problematiku z dalších úhlů pohledu a přidávají překvapivé souvislosti.

Prvním zvaným textem se stala studie **Vědecký přístup k riziku a rizikový koncept vědy** autora Bohuslava Binky, která se snaží analyzovat vztah mezi dvěma problematickými koncepty empirismu v současné vědě (primitivní empirismus, brutální empirismus), mezi dvěma charakteristikami dnešního vědeckého provozu (krátkodobá efektivita vědeckého výzkumu předstíráním záměrné racionálně-empirické jistoty svého počínání) a schopností společenských vědců tvořit a testovat komplexnější společensko-vědní teorie. Tato schopnost je však podle autora nahlodávána mechanismy kvantifikace vědeckého výkonu, který činí takto formovanou vědeckou „produkcí“ vysoce rizikovou.

Druhá zvaná studie **Nerovnost, chudoba, nejistota** autorky Ilony Švihlíkové se zaměřuje na ekonomické souvislosti globalizace, kořeny tohoto procesu a jejich dnešní projevy. Autorka ukazuje, jak se po prosazení neoliberálního konsenzu, který v současnosti definuje fungování globálních ekonomických struktur a organizací, promítá do soudobého pojetí práce. Pojetí je charakteristické její prekarizace. Prekarizovaná práce je spojena se strukturální nejistotou pracujících, kteří jsou nuceni pracovat za podmínek, jež ohrožují jejich sociální stabilitu. Tak se neoliberalismem vyzývaná flexibilizace pracovních příležitostí proměňuje v sociální riziko, které významně proměňuje prostředí (nejen) evropských sociálních systémů a ohrožuje nejen jednotlivé státy, ale celé oblasti.

Odbornou reflexi k této studii vypracovala Naděžda Johanisová. Upozorňuje v ní na fakt, že je na tento problém nutné nahlížet ještě ze širšího – environmentálního – úhlu pohledu. Nemá-li totiž dojít k planetárnímu kolapsu, nemohou ve svém rozvoji země globálního Jihu následovat trajektorii zemí globálního Severu. To vyžaduje také hledání jiných mechanismů řešení ekonomických problémů, mezi

nimi i problému prekarizace práce – například analýzu a podporu neprůmyslové a nepeněžní ekonomiky.

Třetí z předkládaných studií, **Subkultury mládeže: od deviance k fragmentaci**, je první ze tří studií, kterými autoři oslovili redakci. V ní autor Josef Smolík upozorňuje na problematiku subkultur mládeže. Vedle definic základních pojmů se soustřeďuje především na problematiku proměny pojetí subkultur v různých fázích vývoje sociologického zkoumání. Ke konci svého textu upozorňuje na skutečnost, že se dnes pod vlivem jistých globalizačních tendencí setkáváme s procesem, jenž proměňuje subkultury na „scény“. Tato proměna může znamenat znejistění v tom, jakým způsobem mají být subkultury-scény mapovány a analyzovány, jaké pojetí identity od těchto uskupení máme očekávat, a také znejistění v tom, jakým způsobem k nim mají přistupovat sociální pedagogové.

Následující dvě studie jsou studii, které pochází z oblasti sociální práce. Sociální pedagogika si uvědomuje důležitost tohoto svého hraničního oboru a bez jakéhokoli pocitu méněcennosti se inspiracím z oblasti sociální práce otevírá. Na druhou stranu očekává stejnou otevřenost a respekt svých kolegů – sociálních pracovníků a jejich vzdělavatelů – i během přípravy nové legislativy, která má do budoucna mimo jiné upravovat zaměstnávání v profesích pokrývajících sociální služby jak ve státním sektoru, tak prostřednictvím neziskových organizací.

Vzdělávání založené na silných stránkách jako nástroj snižování nejistot a rizik je dílem Jitky Navrátilové. Autorka přibližuje proměnu chápání rizika a její důsledky na činnost sociálních pracovníků v kontextu postmoderní společnosti. Staví na předpokladu, že změny v chápání rizika by se měly odrazit i v profesním vzdělávání. Zatímco tradiční vzdělávací přístupy chápaly riziko a nejistotu jako zdroj nebezpečí, který je nutné eliminovat, postmoderní přístupy je považují za integrální součást praxe sociálních pracovníků. Alternativou k tradičnímu vzdělávání zaměřenému na deficit a problémy klientů by podle autorky měl být přístup založený na strengths-based vzdělávání (vzdělávání založené na silných stránkách klientů), chápající riziko jako výzvu a nový impuls pro nové vidění situace klienta a pro řešení problému.

Další z těchto dvou textů je studie **Práce s mládeží v době nejisté** autorky Moniky Punové. Je orientován na pomáhající pracovníky, kteří se zaměřují na práci s mládeží. Jejím cílem je poukázat na individuální i společenskou úroveň rizika v životech mladých lidí a na možné implikace pro pomáhající pracovníky, jež také – jako u předešlé studie – spočívají v aplikaci konceptu zaměřeného na silné stránky jedinců a resilienčního konceptu.

Následující část čísla je tradičně věnována hostu Sociální pedagogiky. Pro toto monotematické číslo byl vybrán prof. Jan Sokol, jenž patří mezi přední české filozofy, překladatele filozofických textů, vysokoškolské pedagogy a publicisty. Na **medailon** přibližující především profesní život profesora Sokola navazuje **rozhovor** vedený Radimem Šípem. Rozhovor začíná rozlišením mravu, morálky, a etiky, poté se přesouvá k tématům, které se zdají být v dnešní době stále aktuálnější, například k tématu víry ve veřejném prostoru. V této souvislosti Jan Sokol zmiňuje naději jako základní rys jakéhokoli náboženství, a proto terorismus považuje za akt zoufalství, nikoli za projev náboženství. Přes téma osvícenství se rozhovor dopracovává k problematice institucí a jejich postupnému oslabování, jež může přispívat k narůstání rizik společnosti. V celém rozhovoru však Jan Sokol zdůrazňuje kritickou chvíli jako příležitost k vývoji a užitečné změně a v této souvislosti podtrhuje i roli EU a jejích institucí.

První číslo třetího ročníku Sociální pedagogiky je významné také tím, že se v něm v krátké historii našeho časopisu objevuje poprvé **odborná esej**. Jedná se o esej s názvem Rizika a nejistota – fenomény vyskytující se v sociální praxi i teorii. Jeho autorka Veronika Kolaříková se drží tématu čísla a upozorňuje na rizika, která s sebou mohou přinášet nedostatečně reflektované pojmy teorií. Tuto skutečnost dokládá na příkladu diskuse mezi Hirtem a Jakoubkem na jedné a Pavlem Baršou na straně druhé. Zároveň je také jistým doplněním úvodní studie Bohuslava Binky.

Diskusi týkající se vztahu sociální pedagogiky a ostatních disciplín (zejména však sociální práce) a její uplatnění v praxi následovně otevírá příspěvek Jiřího Pospíšila s názvem K otázce identity sociální pedagogiky – otevření diskuse. Časopis sociální pedagogika vítá otevření této diskuse, protože se může

stát výchozím bodem pro subtilnější debatu, která – jak se ukazuje v současném dění kolem návrhu nového Zákona o sociálních pracovnících – v České republice chybí. To může vést také k tomu, že se tato oblast může stát snadno doménou určitých lobbistických skupin.

Recenzi Terminologického výkladového slovníka zo sociálnej pedagogiky Zlatica Bakošové a kolektivu autorů zpracoval Miroslav Procházka. Číslo uzavírá **nekrolog** věnovaný přední osobnosti slovenského pedagogického a vědeckého života, prof. Ladislavu Macháčkovi, který nás opustil 30. 1. 2015. Vzpomínku na svého pracovního kolegu, blízkého člověka a člena redakční rady, připravila Zlatica Bakošová a vzdává v ní profesorovi Macháčkovi profesní a osobní hold. Redakce Sociální pedagogiky se tímto k jejímu ohlédnutí s úctou přidává.

Na závěr si dovoluujeme poděkovat všem členům redakční rady, autorům a především recenzentům za projevenou spolupráci na přípravě tohoto čísla. Poděkování za spolupráci na recenzním řízení prvního čísla třetího ročníku časopisu jmenovitě od redakce přijímá Lenka Gulová, Naděžda Johanisová, Milan Kaplánek, Katarína Millová, Alena Pařízková, Pavel Sirůček, Alena Slezáčková, Milan Šlapák a Marek Timko. Dále patří naše poděkování členům redakce, jazykovým korektorkám a všem dalším, kteří se na vzniku čísla a budování časopisu podíleli.

Radim Šíp, Jitka Jakešová